

De historische Fiertelprocessie uitgelegd (9)

- 1240, De Keure -

Een stadskeure was het handvest/de oorkonde waarbij in de middeleeuwen aan de jonge steden of nederzettingen **stadsrecht** werd toegekend.

Zo'n Keure werd verleend door de landvorst en dat kon een graaf, hertog of bisschop zijn. Meestal werd het statuut van **een oudere stad tot voorbeeld** genomen. In Vlaanderen werd deze vaak gebaseerd op dat van Atrecht (in het vroegere Graafschap Vlaanderen, thans Arras), in Brabant op dat van Leuven.

Op basis daarvan hadden de bewoners van de nieuwe vestiging/stad met de vorst of zijn afgevaardigden reeds vooraf over de inhoud onderhandeld. Zo'n statuut werd dus aangevraagd en de vorst hield rekening met de wensen van de bevolking.

De keur of "core" schonk aan de stad de **rechterlijke, wetgevende, fiscale en militaire autonomie** doch slechts indien de stad ook haar verplichtingen aan de vorst - die natuurlijk het opperste gezag behield - zou nakomen.

Dat stadsrecht, vastgelegd in de Keure, werd aldus meestal aangevuld met nieuwe, eigen privileges. De inhoud van de keur of "core" varieerde dus van stad tot stad; het kon gaan om onder andere tolrecht, het recht

om een markt te organiseren, een stadsmuur te bouwen, eigen rechtsregels op te stellen, de bevestiging van eigendomsrechten, enz....

Het stadsgebied werd zo in juridisch opzicht deels **onttrokken aan het grotere geheel** waarbinnen de heerlijke of feodale rechten golden en vormde dus een immuniteit of vrijheid. Behalve een stedelijke organisatie en beleid konden de privileges ook persoonsgebonden zijn: er werd bijvoorbeeld bepaald dat iedere persoon die gedurende een bepaalde tijd in de stad woonde, als burger of poorter werd beschouwd, of aan wie bepaalde rechten toekwamen als bijvoorbeeld belastingvrijstelling, of om berecht te worden door gelijken, of het drijven van handel in de stad.

Het resultaat was dat de stad **een zekere zelfstandigheid** verwierf en het landrecht er nog slechts aanvullend van toepassing was, waarbij dus het oppergezag van de vorst van kracht bleef en het nakomen van de verplichtingen tegenover hem contractueel een basisvoorwaarde vormde.

Bij inbreuken werden de Keure soms ingetrokken. De autonomie die voortvloeide uit het hebben van een eigen bestuur, rechtspraak en wetgeving, met de stedelijke schepenbank als motor, bevorderde de economische dynamiek en omvatte ook strafrechtelijke, fiscale en militaire aspecten.

De Keure of de keuren werden meestal bewaard in het belfort of in het stadhuis.

In de Lage Landen werden de eerste stadsrechten **reeds in de elfde eeuw** verleend, met Hoei als oudst gekende in 1066.

In Ronse gebeurde dat relatief laat, pas **in november 1240**. In het feodaal model is het Tenement van Inda - inclusief Ronse (zonder de Vrijheid) - op dat moment een leen van de abdij van Inda (met Florent als abt) aan de Heer van Pamele-Oudenaarde - Arnaud IV - die op zijn beurt Gerard de Waudrupont (ca. 1200 -1258) aangesteld heeft als ondervoogd. Deze laatste is echter de enige hoofdrolspeler (enige feodale heerser) in de aanhef van de Keure.

Strikt genomen situeert Ronse zich dus nog in het gebied 'Roomse Rijk der Duitse Natie' (Rijks-Vlaanderen); het zal pas in 1323 definitief tot het Graafschap Vlaanderen behoren.

Het document bepaalt in het geval van Ronse aldus de feodale en juridische positie tussen de 'ondervoogd' van het Tenement en de inwoners van de stad. Voor Ronse gaf de Heer van Wattripont via de Keure bijvoorbeeld de inwoners het recht om zonder zijn toestemming te huwen.

De authentieke Keure uit 1240 is niet bewaard, noch weten we waar die bewaard werd. Wel bestaat een (gelijktijdige) minuut of kopij, bewaard bij de (latere) Graven van Vlaanderen. Er bestaat ook een latere vertaling in de XIIIde eeuw, die twee passages meer bevat dan in de kopij; waarschijnlijk is deze dus vertaald uit het origineel.

De Keure werd bezegeld door Gerard de Waudrupont en verder ook door Arnoud, heer van Pamele-Oudenaarde; Florent, abt van Inde; Boudewijn, ridder, jonker van Komen en Raas, heer van Cordes (tevens broer van Gerard).

Tijdens de historische avondstoet zien we de heer van Waudrupont op een praalwagen en een heraut die - voorafgegaan door de Thebaanse Trompetten - stukken uit de Keure voorleest.

Uit dankbaarheid voor de uitreiking van dit statuut wordt jaarlijks, traditioneel, tijdens de Fiertelommegang ter hoogte van de grens Ronse-Wattripont - op een boogscheut van het kasteel van de Heren - een **herdenking** gehouden waarbij aan de afstammelingen van de Heren van Wattripont een peperkoek overhandigd wordt. De ceremonie geschiedt reeds eeuwenlang, maar in de oudst bewaarde tekst van 14 augustus 1591 vinden we het volgende protocol (vertaald uit het oud-Nederlands):

'Op de dag van de ommegang geeft de baljuw (een soort officier van justitie) van Ronse daar een specerijkoek aan de Heer van Wattripont of diens vertegenwoordigers. De heer snijdt er een kwart uit en geeft het aan de baljuw terug: "Dat is de heerlijkheid van Ronse"'

(N.B.: De Heer van Wattripont was in 1591 al lang geen heerser meer over de stad en het Tenement; het Tenement werd in 1280 door de Heer van Pamele verkocht aan de Graaf van Vlaanderen en in 1293 verkocht Gilles de Waudrupont ook de ondervoogdij en al zijn rechten; hierdoor verwierf Gwijde van Dampierre aldus ook de stad).

Dit is een mooie symboliek om te zeggen dat er binnen de stad ook 'de Vrijheid' bestond, beheerd door het Sint-Hermeskapittel, dat volledig autonoom functioneerde, los van hetgeen hierboven allemaal vermeld is.

Op de wagen tonen we een peperkoek waarvan een kwart afgesneden is. Naar de toekomst proberen we deze scène ook op één of andere manier in beeld te krijgen tijdens de historische processie.

Geput uit diverse algemene werken, een Uitgave van de Stad Ronse, *De Vrijheidskeure van Ronse 1240-1990*, *Ronse in 1990* en uit werken van Eric Devos, *Het middeleeuwse Ronse. Een alternatieve geschiedenis*, 206 pp. en Annalen G.O.K.R.T.I. 2017, *De 'Processio Sancti Hermetis' in de 15de en 16de eeuw, Een bronnenonderzoek naar enkele facetten van de Fiertel tijdens de Late Middeleeuwen.* p. 55-155.

Foto's Dirk Waeterloos en Bjorn Vinois.

Wim Cambier